

FINLANDS FÖRFATTNINGSSAMLING

Utgiven i Helsingfors den 31 december 2012

980/2012

Lag

om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre

Utfärdad i Helsingfors den 28 december 2012

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att

1) stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand,

2) förbättra den äldre befolkningens möjligheter att i kommunen delta i beredningen av beslut som påverkar denna befolknings levnadsförhållanden och i utvecklandet av den service den behöver,

3) förbättra möjligheterna för en äldre person att få högkvalitativa social- och hälsovårdstjänster och handledning i användningen av andra till buds stående tjänster i enlighet med det individuella behovet och i tillräckligt god tid, när personens nedsatta funktionsförmåga kräver det, och

4) förbättra möjligheterna för en äldre person att påverka innehållet i de social- och hälsovårdstjänster som ordnas för honom eller henne och det sätt de utförs på samt besluta om val som gäller dem.

2 §

Tillämpningsområde och samband med annan lagstiftning

I denna lag föreskrivs om

1) kommunernas skyldighet att se till att den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand stöds och att tillgången till social- och hälsovårdstjänster som äldre personer behöver tryggas i kommunerna,

2) utredning av äldre personers servicebehov och tillgodoseende av det,

3) säkerställande av kvaliteten på tjänster som ordnas för äldre personer.

På de frågor som avses i 1 mom. tillämpas denna lag utöver det som föreskrivs om dem i

1) socialvårdslagen (710/1982),

2) hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010),

3) lagen om stöd för närståendevård (937/2005),

4) lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987),

5) lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977),

6) lagen om missbrukarvård (41/1986),

7) mentalvårdslagen (1116/1990),

8) lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000),

9) lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992),

10) lagen om privat socialservice (922/2011),

11) lagen om privat hälso- och sjukvård (152/1990).

Det som i denna lag föreskrivs om kommuner tillämpas också på de samarbetsområden som avses i lagen om en kommun- och servicestrukturreform (169/2007).

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *äldre befolkning* den del av befolkningen som är i en ålder som berättigar till ålderspension,

2) *äldre person* en person vars fysiska, kognitiva, psykiska eller sociala funktionsförmåga är nedsatt på grund av sjukdomar eller skador som har uppkommit, tilltagit eller förvärrats i och med hög ålder, eller på grund av degeneration i anslutning till hög ålder,

3) *verksamhetsenhet* en funktionell helhet som har en offentlig eller privat tjänsteleverantör som huvudman och inom vilken huvudsakligen äldre personer tillhandahålls social- eller hälsovårdstjänster som utförs i tjänsteleverantörens lokaler eller i de äldre personernas egna hem.

2 kap.

Kommunens allmänna skyldigheter

4 §

Samarbete

De olika kommunala verksamheterna ska samarbeta för att stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand.

Dessutom ska kommunen, i syfte att stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand, samarbeta med offentliga myndigheter, företag, organisationer som företrä-

der den äldre befolkningen och andra allmännyttiga samfund som är verksamma i kommunen.

5 §

Plan för att stödja den äldre befolkningen

Varje kommun ska utarbeta en plan över sina åtgärder för att stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand och för att ordna och utveckla den service och närståendevård som äldre personer behöver. Vid planeringen ska åtgärder som främjar boende i hemmet och rehabilitering prioriteras. Planen ska utarbetas som ett led i kommunens strategiska planering. Planen godkänns av kommunfullmäktige, och den ska ses över varje fullmäktigeperiod.

Den plan som avses i 1 mom. ska innehålla

1) en bedömning av den äldre befolkningens välbefinnande, tillräckligheten och kvaliteten i fråga om de tjänster som står till buds för den äldre befolkningen samt faktorer som påverkar den äldre befolkningens servicebehov,

2) mål för hur den äldre befolkningens välbefinnande, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand ska stödjas och servicen för den äldre befolkningen förbättras kvalitativt och kvantitativt,

3) de åtgärder genom vilka kommunen ansvarar för att målen enligt 2 punkten nås och en bedömning av de resurser som kommunen behöver för dessa åtgärder,

4) ansvarsfördelningen mellan de olika kommunala verksamheterna när åtgärder enligt 3 punkten genomförs, och

5) en redogörelse för hur kommunen kommer att sköta samarbetet med dem som avses i 4 § 2 mom.

Kommunen ska beakta planen vid beredningen av kommunalt beslutsfattande som påverkar den äldre befolkningens ställning och de tjänster som äldre personer behöver, av de budgetar och ekonomiplaner som avses i 65 § i kommunallagen (365/1995) och av de rapporter och välfärdsberättelser som avses i 12 § 1 mom. i hälso- och sjukvårdslagen.

6 §

Utvärdering av servicens tillräcklighet och kvalitet

Utöver det som föreskrivs i 5 § 2 mom. 1 punkten ska det organ som ansvarar för socialvården i kommunen varje år inom sitt område utvärdera om den socialservice som äldre personer behöver är tillräcklig och hurdan kvalitet den håller.

För utvärderingen av servicens kvalitet och tillräcklighet ska kommunen regelbundet inhämta synpunkter från dem som anlitar servicen och från deras anhöriga och närstående samt från de anställda i kommunen. Dessutom ska kommunen sammanställa information om de ekonomiska resurser som har använts för servicen och om antalet anställda och deras utbildning. I utvärderingen ska också de iakttagelser beaktas som har framförts i socialombudsmannens årliga redogörelse.

7 §

Tillgången till service och servicens tillgänglighet

Kommunen ska ordna socialservicen för sin äldre befolkning så att servicen till innehåll, kvalitet och omfattning uppfyller de krav som denna befolknings välbefinnande, sociala trygghet och funktionsförmåga ställer. Servicen ska ordnas på ett sådant sätt att den är tillgänglig på lika villkor för den äldre befolkningen i kommunen.

Kommunen ska ordna den socialservice som avses i 1 mom. nära klienterna, om det inte är motiverat att koncentrera servicen med tanke på dess kvalitet och säkerhet.

8 §

Språk som service ska tillhandahållas på

I enspråkiga kommuner och samkommuner ska den service enligt denna lag som främjar den äldre befolkningens välbefinnande samt service som har samband med utredning och tillgodoseende av äldre personers servicebehov ordnas på kommunens eller samkommunens språk. Tvåspråkiga kom-

muner och samkommuner som omfattar tvåspråkiga eller både finsk- och svenskspråkiga kommuner ska ordna denna service på finska och svenska så att de som anlitar servicen blir betjänade på det språk de väljer. Bestämmelser om rätten att använda, bli hörd och få expeditioner på finska eller svenska samt om rätten till tolkning vid användningen av dessa språk hos myndigheterna finns i 10, 18 och 20 § i språklagen (423/2003).

Kommuner och samkommuner ska dessutom se till att nordiska medborgare vid behov har möjlighet att använda sitt eget språk, dvs. finska, danska, isländska, norska eller svenska, när de anlitar service som avses i 1 mom. Kommunen och samkommunen för ett sjukvårdsdistrikt ska då i den mån det är möjligt se till att nordiska medborgare får behövlig tolk- och översättningshjälp.

Bestämmelser om rätten att använda samiska finns i samiska språklagen (1086/2003).

9 §

Kommunens resurser

Utöver det som i 4 § 1 mom. i hälso- och sjukvårdslagen föreskrivs om att anvisa resurser för främjandet av hälsa och välfärd och för hälso- och sjukvårdstjänster, ska kommunen för genomförandet av den plan som avses i 5 § i denna lag anvisa tillräckliga resurser för att stödja den äldre befolkningens funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand och för att för äldre personer ordna socialservice, som utgör en grund för statsandelen för den kommunala basservicen.

Dessutom ska kommunen stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand genom att anvisa resurser även för andra funktioner än de som avses i 1 mom.

10 §

Expertis

Kommunen ska ha tillgång till tillräcklig och mångsidig expertis för stödandet av den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig

på egen hand och för ordnandet av högkvalitativa social- och hälsovårdstjänster som äldre personer behöver. Expertis ska finnas åtminstone på områdena främjande av välbefinnande och hälsa, gerontologiskt vård- och socialarbete, geriatri, läkemedelsbehandling, näring, multiprofessionell rehabilitering och mun- och tandvård.

11 §

Äldreråd

Utöver det som i 27 § i kommunallagen föreskrivs om möjligheterna för kommunens invånare att delta och påverka ska varje kommun inrätta ett äldreråd för att garantera den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka, samt sörja för äldrerådets verksamhetsförutsättningar.

Äldrerådet ska tas med i beredningen av planer som avses i 5 § och i den utvärdering som avses i 6 §. Dessutom ska äldrerådet även i övrigt ges möjlighet att påverka planering, beredning och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet och möjligheter att klara de dagliga funktionerna eller med tanke på den service som den äldre befolkningen behöver.

12 §

Tjänster som främjar välbefinnandet

Kommunen ska ordna rådgivningstjänster som stöder den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand.

Dessutom ska kommunen, särskilt för dem bland den äldre befolkningen vars levnadsförhållanden eller livssituation utifrån forskningsrön eller allmän livserfarenhet bedöms innebära riskfaktorer som ökar behovet av service, tillhandahålla hälsokontroller, mottagningar och hembesök som stöder välbefinnandet, hälsan, funktionsförmågan och förmågan att klara sig på egen hand.

I de tjänster som avses i 1 och 2 mom. ska det ingå att

- 1) ge handledning som syftar till att främja

välbefinnandet, funktionsförmågan och sunda levnadsvanor samt förebygga sjukdomar, olycksfall och olyckor,

- 2) identifiera sociala problem och hälso- problem som beror på försvagad hälsa och nedsatt funktionsförmåga hos den äldre befolkningen och att ge tidigt stöd i samband med sådana problem,

- 3) ge handledning beträffande socialvård och annan social trygghet,

- 4) ge handledning beträffande sjukvård, multiprofessionell rehabilitering och säker läkemedelsbehandling, och

- 5) ge handledning i användningen av tjänster som står till buds i kommunen och som främjar välbefinnandet, hälsan, funktionsförmågan och förmågan att klara sig på egen hand.

3 kap.

Äldre personers servicebehov och att tillgodose det

13 §

Allmänna principer för att tillgodose servicebehovet

Kommunen ska ordna högkvalitativa social- och hälsovårdstjänster för äldre personer i rätt tid och i tillräcklig omfattning med tanke på dessa personers servicebehov.

Tjänsterna ska utföras så att de stöder äldre personers välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga, förmåga att klara sig på egen hand och delaktighet. I syfte att förebygga behovet av annan service ska särskild vikt läggas vid tjänster som främjar äldre personers rehabilitering och vid tjänster i hemmet.

Den handledning som avses i 12 § 3 mom. ska efter behov ingå i alla social- och hälsovårdstjänster som ordnas för äldre personer.

14 §

Principer för långvarig vård och omsorg

Kommunen ska i första hand ge äldre personer långvarig vård och omsorg med hjälp av social- och hälsovårdstjänster som ordnas i deras eget hem eller på något annat hemligt ställe där de bor. Dessa tjänster ska till inne-

håll och omfattning anpassas efter den äldre personens servicebehov vid respektive tillfälle. Långvarig vård och omsorg får ges som vård på institution bara om det finns medicinskt motiverade skäl till detta eller om det annars är motiverat för att en äldre person ska ha ett värdigt liv och få säker vård.

Äldre personer ska ges social- och hälsovårdstjänster som garanterar långvarig vård och omsorg på ett sådant sätt att de kan uppleva att deras liv är tryggt, betydelsefullt och värdigt och att de kan upprätthålla sociala kontakter och delta i meningsfull verksamhet som främjar och upprätthåller deras välbefinnande, hälsa och funktionsförmåga. Äldre makar och sambor ska ges möjlighet att bo tillsammans.

Kommunen ska säkerställa att arrangemangen för långvarig vård av äldre personer är bestående, om det inte är befogat att ändra på dem för att personen själv önskar det eller hans eller hennes servicebehov har förändrats eller av någon annan särskilt vägande och grundad anledning.

15 §

Utredning av servicebehovet

Kommunen ansvarar för att en övergripande utredning av en äldre persons behov av social- och hälsovård och av annan service som stöder hans eller hennes välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand görs i samarbete med personen själv och vid behov med hans eller hennes anhöriga eller närstående eller med en intressebevakare som har förordnats för honom eller henne. En anställd med omfattande sakkunskap och sådan lämplig behörighet som avses i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården (272/2005) eller i 2 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994) ska ansvara för utredningen av servicebehovet. Den anställda som ansvarar för utredningen ska i enlighet med den äldre personens behov samarbeta med andra experter som avses i 10 §.

Utredningen ska inledas snarast möjligt och slutföras utan ogrundat dröjsmål efter det att

1) den äldre personen har sökt sådan bedömning av behovet av socialservice som avses i 40 a § i socialvårdslagen,

2) den äldre personen har gjort en ansökan om socialservice till kommunen för att få socialservice till stöd för sin funktionsförmåga eller för att klara de funktioner som hör till normal livsföring,

3) man i samband med verksamhet som avses i 12 § tillsammans med den äldre personen har bedömt att han eller hon regelbundet behöver hjälp till stöd för sin funktionsförmåga eller för att klara de funktioner som hör till normal livsföring,

4) det har gjorts en anmälan enligt 25 § om den äldre personens servicebehov och personen själv eller hans eller hennes anhöriga eller närstående eller en intressebevakare som har förordnats för honom eller henne anser att en utredning behövs på grund av detta, eller

5) omständigheterna förändras avsevärt för en äldre person som regelbundet får socialservice som kommunen ordnar.

I samband med att servicebehovet utreds ska den äldre personens funktionsförmåga bedömas mångsidigt och med tillförlitliga bedömningsinstrument. När funktionsförmågan bedöms ska det utredas till vilka delar den äldre personen klarar de funktioner som hör till normal livsföring i sin egen boende- och närmiljö och med vad han eller hon behöver stöd och hjälp. Vid bedömningen ska den äldre personens fysiska, kognitiva, psykiska och sociala funktionsförmåga samt faktorer som har samband med tillgängligheten i omgivningen, tryggheten i boendet och tillgången till närservice beaktas.

16 §

Serviceplan

Kommunen ansvarar för att det för en äldre person utarbetas en plan som avses i 7 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (*serviceplan*). Planen ska utarbetas utan ogrundat dröjsmål efter det att den äldre personens servicebehov har utretts, om det inte är fråga om tillfällig rådgivning och handledning eller om det inte i övrigt är uppenbart onödigt att utarbeta en plan.

Utifrån bedömningen av en äldre persons funktionsförmåga ska det i serviceplanen bestämmas hurdan helhet av social- och hälsovårdstjänster som behövs för att stödja den äldre personens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand och för att garantera att han eller hon får en god vård. Man ska rådgöra med den äldre personen och vid behov med hans eller hennes anhöriga eller närstående eller med en intressebevakare som har förordnats för honom eller henne om alternativen för att åstadkomma denna helhet. Den äldre personens synpunkter på alternativen ska tas med i planen.

Serviceplanen ska alltid ses över utan ogrundat dröjsmål när det sker sådana väsentliga förändringar i den äldre personens funktionsförmåga som påverkar hans eller hennes servicebehov.

17 §

Ansvarig arbetstagare

Kommunen ska utse en ansvarig arbetstagare för en äldre person som behöver hjälp i frågor som har samband med utförandet och samordningen av tjänster.

Den ansvariga arbetstagaren ska

1) tillsammans med den äldre personen och vid behov med hans eller hennes anhöriga eller närstående eller med en intressebevakare som har förordnats för honom eller henne följa genomförandet av planen och förändringar i den äldre personens servicebehov,

2) vid behov vara i kontakt med dem som ansvarar för ordnandet av social- och hälsovårdstjänsterna och med andra aktörer för att tillgodose den äldre personens behov, och

3) ge den äldre personen råd och hjälp i frågor som gäller erhållande av tjänster och förmåner.

Den ansvariga arbetstagaren ska ha sådan behörighet som avses i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården eller i 2 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och som är ändamålsenlig med tanke på den äldre personens samlade service.

18 §

Beslut om beviljande av socialservice samt rätt till service

Kommunen ska med anledning av en skriftlig eller muntlig ansökan fatta beslut om beviljande av socialservice som en äldre person brådskande behöver och utan dröjsmål ordna den service som har beviljats, så att den äldre personens rätt till nödvändig omsorg inte äventyras.

Beslut om beviljande av annan än brådskande socialservice ska fattas utan ogrundat dröjsmål efter det att en skriftlig eller muntlig ansökan har inkommit. En äldre person har rätt att få annan än brådskande socialservice som beviljats honom eller henne utan ogrundat dröjsmål och senast tre månader efter det att beslutet fattades.

När beslut fattas ska 13 och 14 § beaktas. Socialservicens tillräcklighet ska bestämmas utifrån utredningen av servicebehovet i enlighet med 15 § och serviceplanen, om en sådan har utarbetats.

4 kap.

Att säkerställa kvaliteten på tjänsterna

19 §

Kvaliteten på tjänsterna

De social- och hälsovårdstjänster som tillhandahålls en äldre person ska vara högkvalitativa och garantera honom eller henne god vård och omsorg.

20 §

Personal

En verksamhetsenhet ska ha en personal som till antal, utbildning och uppgiftsstruktur motsvarar antalet äldre personer som tillhandahålls service av verksamhetsenheten och det servicebehov deras funktionsförmåga medför, och som garanterar dem en högkvalitativ service.

Om funktionsförmågan hos en äldre person som vårdas i verksamhetsenhetens lokaler har försämrats så mycket att han eller hon

behöver omsorg oavsett tid på dygnet, ska det finnas tillräcklig personal på verksamhetsenheten alla tider på dygnet.

21 §

Ledning

En verksamhetsenhet ska ha en föreståndare som ansvarar för att principerna i 13, 14 och 19 § iakttas i klientarbetet och att servicen även uppfyller övriga krav som ställs på den.

Verksamheten ska ledas så att den stöder en högkvalitativ och klientinriktad helhet av social- och hälsovårdstjänster, främjandet av ett rehabiliterande arbetssätt, samarbetet mellan olika myndigheter och yrkesgrupper samt utvecklandet av verksamhetsmetoder.

22 §

Lokaler

En tjänsteleverantör ska se till att dess lokaler som används av äldre personer är tillräckliga, trygga, tillgängliga, hemtrevliga och även i övrigt lämpliga med tanke på dessa personers behov.

23 §

Egenkontroll

Föreståndaren för en verksamhetsenhet ska se till att det vid verksamhetsenheten ordnas egenkontroll i syfte att säkerställa att servicen är högkvalitativ, säker och tillbörlig. För egenkontrollen ska det utarbetas en plan för egenkontroll, som ska hållas offentligt framlagd. Genomförandet av planen ska följas och servicen utvecklas utifrån de synpunkter som regelbundet inhämtas från de äldre personer som tillhandahålls service av verksamhetsenheten, från deras anhöriga och närstående och från de anställda vid verksamhetsenheten.

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården kan meddela närmare föreskrifter om vad planen för egenkontroll ska innehålla och hur den ska utarbetas samt om uppföljningen av den.

24 §

Myndighetstillsyn

I fråga om tillsynen över tjänster avsedda för äldre personer och åtgärder för att avhjälpa brister som upptäcks i samband med tillsynen tillämpas bestämmelserna i 55—57 § i socialvårdslagen, 4 kap. i lagen om privat socialservice, 42—45 § i folkhälsolagen (66/1972) och 4 och 5 kap. i lagen om privat hälso- och sjukvård.

5 kap.

Särskilda bestämmelser

25 §

Anmälan om äldre personers servicebehov

Om en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som avses i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården eller någon som är anställd inom socialvården i kommunen eller räddningsväsendet i området eller hos nödcentralen eller polisen i sitt uppdrag har fått kännedom om en äldre person som är i behov av social- eller hälsovård och som är uppenbart oförmögen att sörja för sin omsorg, hälsa eller säkerhet, ska den anställda oberoende av sekretessbestämmelserna utan dröjsmål göra en anmälan om saken till den kommunala myndighet som ansvarar för socialvården.

Utöver det som föreskrivs i 1 mom. ska en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården göra en anmälan till den kommunala myndighet som ansvarar för socialvården, när en äldre person kommer att skrivas ut från vård eller behandling på en institution inom hälso- och sjukvården. Anmälan ska göras i god tid före utskrivningen.

Andra personer än de som avses i 1 mom. får göra en anmälan oberoende av de sekretessbestämmelser som eventuellt gäller dem.

26 §

Offentliggörande av väntetider

Kommunen ska åtminstone en gång i halvåret offentliggöra uppgifter om den tid inom

vilken en äldre person kan få den socialservice som han eller hon har ansökt om. Uppgifterna ska offentliggöras med sådana metoder att äldre personer har en faktisk möjlighet att få uppgifterna.

27 §

Planering och finansiering

Om inte något annat föreskrivs genom lag, tillämpas lagen om planering av och statsunderstöd för social- och hälsovården (733/1992) och lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009) på verksamhet som kommunen ordnar med stöd av denna lag.

Helsingfors den 28 december 2012

Republikens President

SAULI NIINISTÖ

28 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2013.

Lagens 5 och 6 § tillämpas dock först från och med den 1 januari 2014 samt 17 och 23 § från och med den 1 januari 2015.

Kommunen ska ha tillgång till expertis på de områden som nämns i 10 § senast den 1 januari 2015.

Det äldreråd som avses i 11 § ska inrättas senast den 1 januari 2014.

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

Omsorgsminister *Maria Guzenina-Richardson*